

БАЛАНС «ЦЕНТР–РЕГІОНИ»: НА ОСНОВІ ЧОГО?

В. М. Василенко,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
bulava1953@mail.ru

Підкреслено, що сучасна держава вимушена шукати компроміс між загальнодержавними і регіональними інтересами, шукати різні формули їх врегулювання. Визначено зміст державних, суспільних та приватних інтересів в економічній і соціальній сферах. Підкреслено, що ключовим завданням децентралізації управління в демократичній державі є розподіл предметів відання і повноважень між центром і регіонами.

Ключові слова: державні, суспільні, приватні інтереси, розподіл предметів відання і повноважень, центр, регіони.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень. Удосконалення системи суспільних відносин, у першу чергу, передбачає необхідність подолання існуючих протиріч між широкими колами їх учасників. У рівній мірі це стосується як окремих людей чи їх груп, так і цілих інститутів, у середині яких формуються не лише можливі протиріччя, але й реальні правила їх подолання. Саме у цьому контексті значного наголосу набуває необхідність використання результатів так званої інтелектуальної економіки, чи ще як її називають – знанієвої економіки, заснованої на використанні досягнень сучасної науки у різних галузях людської діяльності.

Особливо актуальним використання досягнень інтелектуальної економіки стає у відносинах між центральними органами влади та органами влади на місцях, бо саме у цих відносинах у найбільшій мірі відстежуються всі недоліки, на які на сьогодні дуже гостро реагують широкі верстви населення. Такі відносини отримали у колі фахівців та спеціалістів (державних управлінців, науковців та практиків) широко вживану назву – відносини між центром і регіонами. Стає очевидним, що саме глибокі знання про зміст різного роду інтересів по всій ієрархії суспільних відносин (державні інтереси, суспільні інтереси, приватні інтереси) дають можливість ґрунтовно підходити до вирішення великого кола існуючих проблем з позиції інтелектуальної економіки.

Сучасна держава вимушена шукати компроміс між загальними (загальнодержавними) і місцевими (регіональними інтересами), шукати різні формули врегулювання інтересів центру та інтересів регіонів. Це знайшло віддзеркалення в Європейській хартії місцевого самоврядування, яка була прийнята 15 жовтня 1985 року в Страсбурзі і ратифікована Законом України 15 липня 1997 року. Так, стаття 4 Хартії закріплює, що головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом [1]. В той же час в Конституції України у ст. 7 [2] задекларовано, що в країні признається і гарантується місцеве самоврядування, а в розділі XI «Місьцеве самоврядування» наведено перелік повноважень, якими наділяються відповідні органи влади і обкреслене коло, в рамках якого ці повноваження здійснюються. Діючим Законом України «Про місцеві державні адміністрації» [3] визначено перелік основних галузевих повноважень, в рамках яких здійснюється виконавча влада на регіональному (обласному) і місцевому

(районному) рівнях. У теж час Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] встановлюється перелік виняткової компетенції місцевих рад, а також повноважень виконавчих органів місцевої влади, в рамках яких встановлюються делеговані повноваження у відповідних сферах суспільної діяльності. Проте до останнього часу не затухають дискусії відносно визначення можливих предметів розмежування повноважень між відповідними ланками державного управління.

Мета та методика дослідження. Метою цього матеріалу визначено необхідність декомпозиції та конкретизації існуючих інтересів за рівнями державного управління.

Результати досліджень. Будь-яка ієрархія в соціальній системі, на ряду з визначеною структурою (рівнем, ланками, елементами), припускає наявність відповідних груп інтересів. Такі групи інтересів, в одних випадках можуть перетинатися між собою (як правило, більш високий рівень інтересів може перетинатися з більш низьким або нижчими, але не навпаки), в інших, залишатися несполученими або не збігатися. Кількість рівнів інтересів у державі буває самим різним, але в залежності від структури влади, вона або збігається з кількістю рівнів її ієрархії, або її буває більше, але ніколи не буває менше кількості рівнів ієрархії управління. Для держав із трирівневою системою управління характерною є наявність державних, регіональних (обласних) і місцевих інтересів. При цьому, на кожному з цих рівнів формуються визначені групи інтересів: державні, суспільні і приватні.

До державних інтересів в економічній і соціальній сферах можуть бути віднесені інтереси в забезпеченні умов для стійкого розвитку національної економіки, функціонування суб'єктів господарювання у виробничій і

невиробничій сферах, взаємодії податкової і бюджетної систем, стимулювання розвитку окремих територій і зменшення існуючих розходжень між ними, зростання рівня і якості життя всіх верств населення, збереження і примноження історико-культурної спадщини проживаючих у даній державі народів і народностей, інші інтереси. Суспільними інтересами вважаються інтереси населення територіальних утворень (областей, районів, населених пунктів) у забезпеченні сприятливих умов проживання, обмеженні негативного впливу господарської й іншої діяльності, розвитку інженерної, транспортної і соціальної інфраструктури, збереженні об'єктів природного й історико-культурного значення тощо. До приватних інтересів відносяться інтереси громадян і юридичних осіб у зв'язку з забезпеченням зайнятості, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, надання різноманітних видів послуг тощо.

Від того, у якому сполученні між собою на кожному з рівнів ієрархії управління знаходяться ці інтереси, залежить баланс відносин між державними і місцевими органами влади, здатність держави протистояти зовнішнім чинникам (глобалізаційним процесам, процесам експансії інших держав, процесам регіоналізації світового простору, ін.) і внутрішнім чинникам розвитку (відцентровим силам, асиметричності у суспільних відносинах, ін.), можливості держави забезпечувати життєдіяльність всіх інститутів співтовариства.

Світовий досвід свідчить про те, що держава може бути стійкою і життєздатною лише в тих випадках, коли її суб'єкти (адміністративно-територіальні утворення) є політично стабільними, економічно і соціально життєдіяльними. Політична стабільність адміністративно-територіальних утворень визначається територіальною спільністю, історичними і культурними зв'язками,

господарською комплексністю, наявністю розвинутої інфраструктури, керованістю (плануванням, програмуванням, регулюванням) території. Економічна і соціальна життєдіяльність адміністративно-територіальних утворень забезпечується наявністю природних, матеріальних і трудових ресурсів (наявних у визначених межах), можливостями ефективного їхнього використання для підтримки або підйому до як можна більш високого рівня якості життя населення, що мешкає на даній території. Тим самим, держава негласно надає право своїм суб'єктам самостійно визначати стимули до пошуку шляхів прискореного економічного і соціального розвитку. Коли ж держава застосовує заходи й інструменти адміністративного, політичного й економічного впливу, спрямовані на зменшення існуючих розходжень у розвитку територій, прибігаючи при цьому до концентрації у своїх руках основних механізмів взаємовідносин між рівнями влади, тоді ці умови не дотримуються. Це призводить до посилення централізації системи управління, бюрократизації відповідних органів, непродуктивних витрат часу і ресурсів. Для запобігання або нейтралізації централізації системи управління по всієї її ієрархічної вертикалі саме і застосовується розподіл предметів відання і повноважень, що є ключовим завданням децентралізації управління в демократичній державі.

Висновки. Таким чином, забезпечення балансу інтересів за ієрархією «центр–регіони» у сучасних умовах стає можливим на основі широкого використання сучасного знання щодо змісту існуючих інтересів у площині: держава – суспільство – приватна особа. Головною умовою забезпечення такого балансу стає необхідність збереження доцентрових тенденцій у відносинах між центром і регіонами. А це виявляється є великим мистецтвом, де не кожен може сказати своє

вагоме слово, проте сказати намагається багато хто. Проте бажаного результату поки що немає.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування // Народний депутат. – 1993. – № 11. – С. 3-7.

2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Україна, 1996. – 54 с.

3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 18. – Ст. 3

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.